

Піддячий Володимир Миколайович

доктор філософії, старший науковий співробітник відділу андрагогіки
*Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
Україна*

ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Через пандемію COVID-19 із 2019 року перед педагогічною спільнотою України постала необхідність адаптуватися до нових умов професійної діяльності, викликаних обмеженнями безпосередніх контактів між педагогами і суб'єктами учіння. У зв'язку з цим, заклади освіти були змушені перейти на дистанційну форму організації навчально-виховного процесу. Значній частині педагогів довелося самостійно опановувати раніше невідоме програмне та апаратне забезпечення, а також мережеві комунікативно-технологічні платформи (Cisco Webex Meetings, Google Hangouts, Skype, Zoom та ін.) для підтримання неперервності освітнього процесу. Складнощі, викликані недостатнім досвідом практичної роботи, стимулювали до професійної адаптації через самоосвіту і самовиховання [4, с. 140–146].

У літературних джерелах зазначено, що категорія «адаптація» походить від латинського слова *adaptio*, що у перекладі означає пристосування. Отже, вона позначає процес, результат та здатність пристосовуватися до мінливих умов навколишнього середовища. Прийнято вважати, що поняття «адаптація» було введено до обігу Г. Аубертом у XIX ст. У сучасному тлумаченні вона розглядається з точки зору пристосування: 1) організму до фізичних впливів; 2) особистості до життя у нових соціальних умовах [2, с. 70].

У теорії емоційного інтелекту ізраїльського психолога Р. Бар-Она виокремлено поняття «адаптаційні здібності». Під ним він розуміє вміння вирішувати емоційні проблеми, долати труднощі та емоційну лабільність. До адаптаційних здібностей Р. Бар-Она відносить управління емоціями в стресових ситуаціях та самомотивацію. Вони актуалізують та стимулюють психічні резерви людини в ускладнених життєвих ситуаціях [6, с. 185-186].

У період пандемії COVID-19 педагогам довелося вибудовувати нову систему взаємодії як з колегами так і з суб'єктами учіння, урахувавши особливості професійної діяльності та умови карантину. Безумовно така адаптація відбилась на їхній психіці, а відповідно і на поведінці, адже вона здійснюється в умовах дисбалансу і різних невідповідностей.

Важливо враховувати, що професійна адаптація у різних масштабах та темпах триває впродовж усього життя і є важливим фактором формування позитивного ставлення до професії [5, с. 17]. Вона набуває проблемного характеру лише у кризові періоди, коли відбуваються докорінні соціальні, біологічні, психологічні, світоглядні, професійні та інші зміни. Виокремлюють два основні види адаптації – зовнішню та внутрішню. Зовнішня характеризується змінами поведінки особистості, її соціальної ролі, статусу тощо. Внутрішня – передбачає зміни мотивів, емоцій, почуттів та установок.

Професійна адаптація може здійснюватися на фізіологічному, психологічному, особистісному та соціальному рівнях. Вона передбачає складну взаємодію педагога із професійним середовищем впродовж якої здобуваються нові професійні знання, розвиваються особистісні якості, спеціальні вміння та навички [3, с. 156–165]. На психологічному рівні адаптація передбачає зміни біоритмів професійної діяльності (графік

роботи тощо). Розвиваюча складова адаптації полягає у знайомстві із актуальною інформацією, вивченням нових методів та форм роботи, що підвищують ефективність професійної діяльності [1, С. 54-57].

Як зазначає О. А. Шевченко, професійна адаптація відбувається у три фази:

1) дезадаптація, що передбачає різку реакцію особистості на нові умови професійної діяльності та вимоги до неї. Вона супроводжується почуттям дискомфорту, психічної нестабільності, панікою, депресією, які викликані невідповідністю можливостей та обов'язків педагога з потребами професійної діяльності. У цей період значна кількість педагогів обирають тактику «втечі» та пошуку іншого більш комфортного середовища (зокрема, роботи у іншому закладі освіти або зміну виду діяльності). Зазвичай ця фаза триває від 3 до 6 місяців.

2) неадаптація. Вона передбачає поступове зменшення психологічного напруження, викликаного суперечностями між рівнем професійної підготовки та новими вимогами й умовами професійної діяльності. Тривалість цієї фази – від 6 місяців до 1 року.

3) адаптація, що передбачає внутрішню гармонізацію педагога із новими вимогами й умовами професійної діяльності [7, с. 175-181].

Отже, професійна адаптація впливає на самопочуття педагога, його настрій, активність та стабільність, ставлення до професії, колег, суб'єктів учіння тощо. Її успішності сприятиме надання інформації та застосування на інституційному й особистісному рівнях адапційних стратегій.

Список використаних джерел:

1. Гринців М. В. Психологічні особливості професійної адаптації молоді. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер.: Психологічні науки*. 2012. Т. 2, Вип. 9. С. 54-57.
2. Немов Р. С. Психологія: Словарь-справочник: В 2 ч. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2003. Ч. 1. С. 70.
3. Піддячий В.М. Професійні параметри майбутнього вчителя. *Наукові записки*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманов, 2013. Вип. СХІІІ (113). С. 156–165.
4. Піддячий В.М. Професійні самоосвіта та самовиховання майбутнього вчителя. *Наукові записки*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. Вип. СХІІ (112). С. 140–146.
5. Піддячий М. І. Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. С. 17.
6. Рибалка В.В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник. Київ, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. С.185-186.
7. Шевченко О. А. Професійна адаптація молодого вчителя: теоретичні основи дослідження. *Педагогічний альманах*. 2013. Вип. 20. С. 175-181.